

ICMPD

International Centre for
Migration Policy Development

Savunmasızlıkların Tespiti

Suriye'deki Savaşın ve Mülteci Durumunun İnsan Ticareti Üzerindeki Etkisi

*Suriye, Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak Üzerine
bir Çalışma*

Geniş Özet

Savunmasızlıkların Tespiti

Suriye'deki Savaşın ve Mülteci Durumunun İnsan Ticareti Üzerindeki Etkisi

Suriye, Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak Üzerine Bir Çalışma

Geniş Özet

Hazırlayan: Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD), Viyana - Avusturya

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı, İnsan Ticaretini İzleme ve İnsan Ticareti ile Mücadele Merkezi (J/TIP) tarafından talep ve finanse edilmiştir.

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD) • Ocak 2016

Raporu Kaleme Alan:

Claire Healy

Araştırma Ekibi:

Zaid Khaldoun Adelby, Erica Aiazzi, Vanessa Iaria, Fulya Memişoğlu, şenay Özden

ICMPD Ekibi:

Nedaa Amraish, Lukas Gehrke, Melita Gruevska Graham, Elisa Trossero

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)

Gonzagagasse 1

A-1010 Viyana

Avusturya

www.icmpd.org

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)

Tüm hakları saklıdır. Bu yayınlanmış eserin hiçbir kısmı, telif hakkı sahiplerinin izni olmaksızın çoğaltılamaz, kopyalanamaz, fotokopi, kayıt veya herhangi bir bilgi depolama ve erişim sistemi de dâhil olmak üzere elektronik veya mekanik herhangi bir şekil veya yöntemle aktarılamaz.

Önerilen Atıf İbaresi: ICMPD (2016). *Savunmasızlıkların Tespiti: Suriye'deki Savaşın ve Mülteci Durumunun İnsan Ticareti Üzerindeki Etkisi – Geniş Özet*. Viyana: ICMPD.

Bu eser, S-SJTIP-14-GR-1022 sayılı teberru şartları çerçevesinde, Amerika Birleşik Devletleri Dışışleri Bakanlığı, İnsan Ticaretini İzleme ve İnsan Ticareti ile Mücadele Merkezi (J/TIP) tarafından sağlanan destekle hazırlanabilmektedir. Eserde ifade edilen görüşler yazara ait olup, Amerika Birleşik Devletleri Dışışleri Bakanlığının görüşlerini yansıtmayabilir.

Sayfa düzeni: Marc Rechdane

Avusturya'da Druck and Graphikservice GmbH - DGS tarafından basılarak ciltlenmiştir.

ISBN:

978-3-902880-65-9 EN (print)

978-3-902880-66-6 EN (pdf)

978-3-902880-67-3 AR (print)

978-3-902880-68-0 AR (pdf)

978-3-902880-69-7 TR (print)

978-3-902880-70-3 TR (pdf)

978-3-902880-71-0 İraqi KR (print)

978-3-902880-72-7 İraqi KR (pdf)

Savunmasızlıkların Tespiti adlı bu çalışmada, Suriye'deki savaşın ve mülteci krizinin Suriye ve yakın çevresinde insan ticareti üzerine etkileri irdelenmektedir. Çalışmada ele alınan beş ülke –Suriye, Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak– mültecilerin ve ülke içinde yerlerinden edilen insanların yaşadığı krizin boyutu dikkate alınarak seçilmiştir. İnsan ticareti ile mücadele politikaları veya girişimlerini incelemekten ziyade, söz konusu olan insan ticareti biçimlerini, bunlardan kimlerin etkilendiğini ve failerin kimler olduğunu anlamayı amaçlayan bu araştırmanın odağında bizzat insan ticareti olgusu yatmaktadır. Elinizdeki bu Geniş Özet, alan araştırmaları ve literatüre atıfta bulunan kaynakçası da dâhil olmak üzere tam metni www.icmpd.org/our-work/capacity-building/trafficking-in-human-beings/publications/ adresinden indirilebilecek olan Çalışmanın başlıca bulgu ve önerilerini ortaya koymaktadır.

Türkiye, Ekim 2015 itibarıyla çoğu ülkenin güney ve güneydoğusundaki vilayetlerde bulunan 1,9 milyon kadar kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Rakam bazında ikinci büyük mülteci grubuna ev sahipliği yapan Lübnan'da ise 1,1 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli mülteci bulunmaktayken, Ürdün Suriye'den kaçan 630.000 kadar insana kapılarını açmıştır. Son olarak, Irak'ta 250.000 kadar Suriyeli mülteci bulunmakta olup, bunların büyük kısmı federal devlet bünyesinde özerk bir bölge olan Irak Kürdistan Bölgesinde (KR-I)¹ yaşamaktadır.

1 Irak Kürdistan Bölgesi; Dohuk, Erbil (Hewler), Süleymaniye ve yeni (2014 başında) kurulan Halepçe dâhil olmak üzere dört eyaletten oluşan özerk bir bölgedir.

Bununla birlikte, bu rakamlar Suriye'den komşu ülkelere kaçmış olan, ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kayıtlarına, ya da Türkiye'de ulusal makamların kayıtlarına geçmemiş kişileri kapsamamaktadır. Suriye'de ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin yaklaşık olarak %17'si kamplarda yaşamaktayken, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan dört ülkenin tümünde de Suriyelilerin büyük çoğunluğu resmi mülteci kamplarının dışında yaşamaktadır. Irak'ta kamplardaki Suriyelilerin oranı %39 iken, bu rakam Ürdün'de %19, Türkiye'de %15'tir. Lübnan'da ise Suriyeliler için resmi mülteci kampları bulunmamaktadır.

Bu çalışma, "Suriye'deki Savaşın ve Mülteci Krizinin İnsan Ticareti Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi (İngilizce kısaltmasıyla AIS-TIP)" adını taşıyan, Amerika Birleşik Devletleri, Dışişleri Bakanlığı, İnsan Ticaretini İzleme ve İnsan Ticareti ile Mücadele Merkezi (J/TIP) tarafından finanse edilen ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD) tarafından yürütülen bir araştırma projesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu Çalışmada, birincil kaynaklarla alanda yapılan araştırmalar, ikincil kaynaklardan yapılan okumalar ve uzaktan yapılan istişareler bir araya getirilerek ve aynı zamanda nicel ve nitel kaynaklar analiz edilerek disiplinler arası bir metodoloji uygulanmıştır. Mültecileri, yerinden edilmiş kişileri ve savunmasız grupları yeterli düzeyde temsil eden bir örnekleme saha araştırması yapmanın, etkilenen grupların çeşitliliği ve çalışılması gereken insan sayısının yüksekliğinden kaynaklanan lojistik zorlukları dikkate alınarak, nicel ve nitel veriler ve bilgiler doğrudan uluslararası örgütler, ulusal ve yerel makamlar, uluslararası, ulusal ve yerel STK'lar ve insani yardım örgütleri, gazeteciler ve diğer medya kaynakları, araştırmacılar ve ilgili bilgileri elinde bulundurduğu düşünülen diğer araçlardan sağlanmıştır. Bu çalışmada, beş ülke için yapılan birincil ve ikincil alan araştırmalarıyla elde edilen bulgular, bölgenin geneline ilişkin ikincil kaynaklardan elde edilen bilgilerle bir araya getirilerek derlenmiş ve analiz edilmiştir.

Çalışmaya konu dört ülkeden, yalnızca Türkiye 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1967 Protokolünü imzalamışsa da, Protokolün coğrafi kapsamını Avrupa'nın ötesine geçecek şekilde genişleten hükümlerini onaylamamıştır. Dolayısıyla, Suriye'deki savaştan kaçan kişiler için söz konusu ülkelerin hiçbirinde Sözleşmede yer alan mülteci tanımı geçerli değildir. Bu durumda, söz konusu ülkelerde mültecilerle ilgili meselelerin uygulamada ulusal mevzuatla çözülmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, Suriye'deki savaştan kaçan insanlar, savaşın çıkmasından önce ve o tarihten bu yana ve aynı zamanda zorunlu göç hareketinin başladığı dönemde çıkarılan özel *geçici* düzenlemelere tabidir.

Çalışmaya konu ülkelerin tümü, 2000 tarihli Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve İnsan Ticaretinin Önlenmesi Ek Protokolünü onaylamıştır. Ulusal düzeyde, Türkiye 2002’de Ceza Kanununa insan ticaretini suç haline getiren bir madde eklerken, çalışmaya konu diğer ülkeler son altı yıl içerisinde insan ticaretiyle mücadele alanında yasal düzenlemeler yapmışlardır. Bu bağlamda, Ürdün’de 2009 tarihli ve 9 sayılı İnsan Ticareti ile Mücadele Kanunu, Suriye’de 2010 tarihli ve 3 sayılı İnsan Ticareti ile Mücadele Kararnamesi, Lübnan’da 2011 tarihli ve 164 sayılı İnsan Ticareti Suçunun Cezalandırılmasına ilişkin Kanun temelinde Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapılan değişiklikler ve Irak’ta 2012 tarihli İnsan Kaçakçılığıyla Mücadele Kanunu uygulanmaktadır.

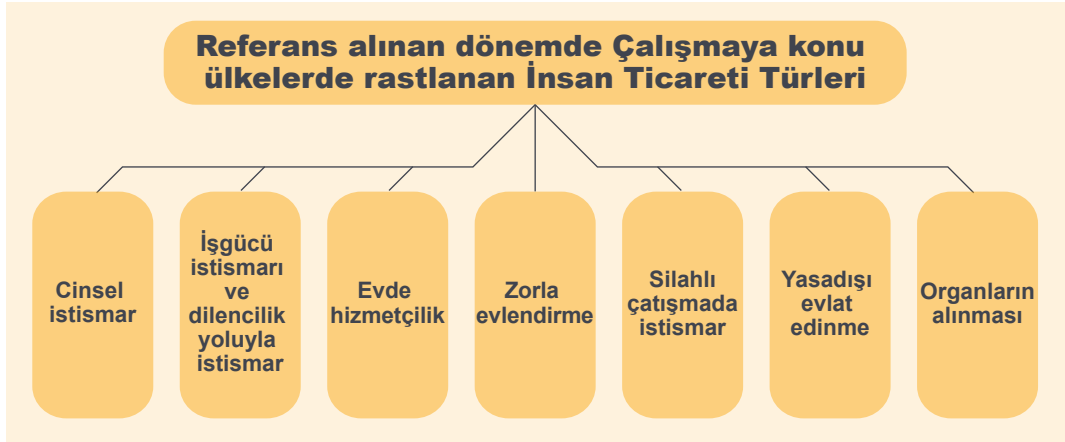
Çatışmanın etkilerinin değerlendirilebilmesi adına, bu Çalışmanın kronolojik kapsamı, çalışma boyunca referans tarih olarak alınan 2011 başındaki tablonun, 2011-2015 dönemi arasında ortaya çıkan tabloyla karşılaştırılmasını mümkün kılar.

2 REFERANS ALINAN DÖNEMDE İNSAN TİCARETİ

Bu çalışma için referans alınan dönem olan 2001-2010 yılları arasında, çalışmaya konu ülkelere ve bu ülkeler içinde insan ticaretine özellikle **Güney ve Güneydoğu Asya** ülkelerinden insanlar maruz kalmıştır. Suriye ve Lübnan'da **Doğu Afrikalılar** da insan ticaretine maruz bırakılırken; Türkiye, Suriye, Ürdün ve Lübnan **Doğu Avrupa** kökenli kişilerin insan ticaretine sahne olmuştur. **Kuzey Afrikalıların** Lübnan ve daha az oranda da olsa Türkiye'de insan ticaretine maruz kaldığı belirlenirken, **BDT² ülkelerinden gelenler** Türkiye'deki insan ticareti mağdurları arasında başı çekmekteydi. Rusların da Suriye'de insan ticaretine maruz bırakıldıkları görülmekteydi. Çalışmaya konu ülkeler arasında, **Iraklılar** da Ürdün, Türkiye ve Suriye'de ya da bu ülkeler üzerinden üçüncü ülkelerde insan ticaretine maruz kalırken, aynı dönemde **Suriyelilerin** de Lübnan ve daha az oranda olsa da Türkiye'de insan ticaretine maruz kaldıkları belirtilmiştir. Lübnan ve Irak vatandaşları ve bu ülkelerde ikamet eden kişilerin de aynı ülkelerde özellikle cinsel istismar amacıyla **ülke içinde insan ticaretine** maruz bırakıldıkları anlaşılmaktadır.

2011 öncesinde çalışmaya konu ülkelerde tespit edilen insan ticareti vakaları, aşağıda Şekil 1'de de gösterildiği üzere genellikle **ticari amaçlara yönelik cinsel istismar, evde hizmetçilik, yetişkin ve çocukların işgücü istismarı, dilencilik yoluyla istismar, zorla evlendirme ve silahlı çatışmalarda istismar** amaçlarına yönelik olup, Lübnan'da münferit olarak yasa dışı evlat edinme ve organların alınması amaçlı insan ticareti vakalarından da bahsedilmiştir.

Şekil 1: Referans Alınan Dönemde İnsan Ticareti Türleri

Çalışmaya konu ülkelerde referans alınan dönemde **fuhuş amacıyla cinsel istismara yönelik insan ticareti** vakaları, genellikle Ortadoğu ve Körfez Arap ülkeleriyle Türkiye'yi içine alan bölge içerisinde sık rastlanan bir olgu olarak bildirilmiştir. Bundan, Iraklı ve Suriyeli kadınlar ve genç kızlar bilhassa etkilenmiştir. Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa'dan kadınların ve genç kızların Lübnan, Ürdün, Türkiye ve Suriye'de; Orta Asya'dan kadınların ve genç kızlarınsa yine Lübnan ve Türkiye'de cinsel istismar amacıyla insan ticaretine maruz bırakıldıkları da bildirilmiştir. Irak, Lübnan ve Ürdün örneklerinde cinsel istismar amacıyla ülke içinde insan ticareti vakalarına da rastlanmıştır.

Referans alınan dönemde çalışmaya konu ülkelerin beşinde de **işgücü istismarı, çocuk işçiliğin en kötü biçimleri ve kötü çalışma şartlarını içeren vakaların çoğu**, inşaat ve tarım sektörleri ile fabrikalarda görülmüş olup, Suriye'de hizmet sektörü de bu açıdan dikkat çekmiştir. Lübnan ve Ürdün'de çocukların dilencilik yaptığı ve diğer sokak işlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Literatürde referans alınan dönemde Suriye, Lübnan ve Ürdün'de evde hizmetçilik yaptırılmak üzere kadınların insan ticaretine maruz bırakıldığı ve bu bağlamda bilhassa Güney ve Güneydoğu Asya ile Doğu ve Güneydoğu Afrikalı kadınların bu durumdan etkilendiği tespit edilmiştir. Suriye ve Irak'ta referans alınan dönemde rastlanan **geçici evliliklere zorlanmak üzere insan ticaretine** maruz bırakma olgusuna Suriye'de savaşın başlamasından sonra Lübnan ve Ürdün'de de rastlanır olmuştur. Referans alınan dönemde Suriye, Türkiye, Lübnan ve Irak'ta silahlı çatışmalarda çocukların istismar edildiği de görülmüştür.

Eylül 2015 itibariyle, Suriye’de **6,6 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişi** (IDP) bulunduğu tahmin edilmektedir (İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi - OCHA, 2015). İç göç yolları, Suriye içinde göçe teşvik ve ülke içinde insan ticareti olguları; savaşın değişen cephelerine, belirli bölgelerin Esad rejiminin ve farklı muhalif grupların kontrolünde olmasına ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin geldikleri ve vardıkları yerlere göre çeşitlilik göstermektedir. Ülke içinde yerinden edilmiş ve mülteci statüsü talebinde bulunan kişilerin çoğu, savaşın başlamasından bu yana birçok kez göç etmek durumunda kalmıştır. Araştırma kapsamında bilgi alınan kaynaklardan biri, Halep vilayetinden gelen ve yakın zamanda Türkiye’ye giriş yapan bir grup Suriyeli adına şunları söylemiştir:

“Halep’ten önce İdlib’e, sonra Humus’a, sonra da Kamışlı’ya kaçtık. PYD’den,² DAESH’ten, Özgür Suriye Ordusundan ve Esad Rejiminden kaçtık. Artık kaçmaya takatimiz kalmadı. Ne ekmeğimiz kaldı ne başka bir şeyimiz” (TR16).³

Ülkeden kaçarak yurtdışına sığınmak isteyen Suriyeliler de ülke içinde belirli yollara başvurmakta olup, bu çerçevede savaşın yıkıcı etkilerini yaşayan ülkede ikamet ettikleri yerlerden Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak sınırlarına gitmeleri gerekmektedir. Her ne kadar Suriyelilere 2011’den bu yana komşu ülkelere yasal yollardan giriş hakkı tanınsa da çalışmanın kapsamına giren ülkelerin dördünde de **kaçakçıların yardımıyla yasadışı yollardan uluslararası sınırların aşılarak ülkeye giriş yapılan** vakalara rastlandığı bildirilmiştir.

Şekil 2: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilerin Ülke Profilleri

	Toplam Nüfus	Alan (km ²)	2014 sonu itibarıyla Suriyeli mülteciler/ IDP’ler	Nüfusun %’si	30.09.2015 itibarıyla Suriyeli mülteciler/ IDP’ler
Suriye	23.000.000	185.180	7.632.500 IDPs	30,4%	6.600.000 IDPs
			Dikkate alınması gereken diğer kişiler 315.155 (160.000’i vatansız)		
Türkiye	76.667.864	783.562	1.700.000	2,2%	1.938.999
Lübnan	5.882.562	10.452	1.200.000	20,4%	1.113.941

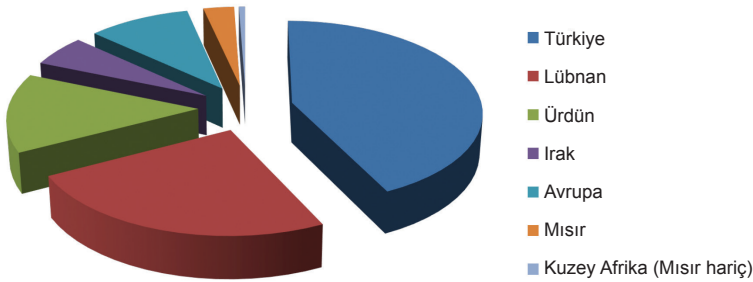
2 PYD Suriye’deki Kürtlerin oluşturduğu bir muhalefet partisi olup Demokratik Birlik Partisi (“Partiya Yekîtiya Demokrat”) isminin kısaltmasıdır.

3 Mülakatın orijinali Türkçe olup, çeviri ülkeye ilişkin araştırmayı yürüten araştırmacıya aittir.

Ürdün	6.459.000	96.188	650.000	10,1%	628.887
Irak	33.000.000	437.072	225.000	0,7%	248.503
KR-I	5.200.000		207.000	4,0%	
Toplam					3.930.330 mülteci

Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak yurtdışındaki Suriyeli mültecilerin %86,7'sine ev sahipliği yapmaktadır. Bunlara ek olarak, Nisan 2011'den Ağustos 2015'e kadar 441.246 Suriyeli Avrupa'da; 159.147 Suriyeli de Mısır ve diğer Kuzey Afrika ülkelerinde sığınma talebinde bulunmuştur.⁴ Bu çerçevede, toplam 4.529.572 Suriyeli mülteci bahsetmek mümkündür.

Şekil 3: Kayıtlı Suriyeli Mülteciler

2003'te Irak'ın ABD liderliğindeki işgali ve sonrasındaki mezhepler arası çatışmalarda **birçok Iraklı, yerinden edilip komşu ülkelere kaçmak durumunda kalmıştır.** Bu bağlamda, en yüksek sayıda Iraklı Suriye'ye geçmiştir. Referans alınan tarih itibarıyla, Suriye hükümeti ülkede yaşayan yaklaşık 471.400 Iraklı mülteci bulunduğunu tahmin etmekteyse de, BMMYK Ocak 2012 itibarıyla yalnız 101.900 Iraklı mülteciye yardım sağlamaktaydı. 2012 yılının sonuna gelindiğinde, BMMYK'ın verdiği rakam 62.700 civarına düşmüştür.⁵ **Irak'ta** 2011'den bu yana **ülke içindeki hareketlerin** niteliğinde de bölgeden bölgeye ve ilgili etnik ve dini grup bazında değişiklikler söz konusudur. 2014'ün sonundan itibaren, DAEŞ,⁶ Irak'ın batısı ve kuzeybatısındaki Anbar ve Nineveh vilayetlerinde ve Musul kenti de dâhil olmak üzere belirli bölgelerin kontrolünü ele geçirmiştir. Bu da Irak'ta

4 26.700 Suriyeli mülteci, Mısır dışında diğer Kuzey Afrika ülkelerine sığınmıştır. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, erişim tarihi 01.10.2015

5 Bkz.: www.unhcr.org/51b1d63cb.html, erişim tarihi 04.11.2015.

6 DAES Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adıyla da anılan bir örgüttür. "DAES" örgütün Arapça ismi olan "al-Dawla al-Islamiya fi Iraq wa al-Sham" in kısaltması olarak üretilmiş bir terim olup bu çalışmada söz konusu gruba atıfta bulunurken kullanılacaktır.

yeni bir ülke içinde yerinden edilen insanlar dalgası doğurmuştur. Eylül 2015 itibariyle 3.182.736 Iraklı, lke içinde yerinden edilmiş kişi statüsündedir. KR-I lke içinde yerinden edilmiş kişilerin %27'sine (852.660 kişi) ev sahipliği yapmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Irak, Eylül 2015).

Suriye'de savaşın başlangıcından önce dahi, Türkiye dışında çalışmaya konu ülkelerin tümünde çok sayıda **Filistinli mültecinin** bulunduğu bilinmektedir. 80.000 kadar Filistinli mültecinin 2011'den bu yana Suriye'den ayrıldığı tahmin edilmektedir. Bunların 53.000'i Lübnan'a gitmiştir (BM Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu (UNRWA, 1 Temmuz 2014).

Savaşın başladığı tarihte, **Suriye'de 300.000 kadar vatansız Kürt** bulunmaktaydı. Ancak Kürtlerin ayaklanmaya katılmasını engellemek amacıyla, Nisan 2011 tarihli bir Başkanlık Kararnamesi ile 100.000'den fazla vatansız Kürde vatandaşlık verilmiştir.

Savaşın başladığı dönemde, **Suriye'de sığınma başvurusunda bulunmuş ve göçmen statüsünde olan** 4.000 kadar Sudanlı, 2.400 Somalili ve 1.740 Afgan mülteci bulunmaktaydı. 2012'de Suriye'de 100.000'den fazla göçmen işçi bulunduğunu, bunların esasen Endonezya, Filipinler ve Etiyopya kökenli olduğunu ve 15.000 kadarının ülkeden ayrılmak için yardıma ihtiyaç duyduğu Uluslararası Göç Örgütü tarafından bildirilmiştir. Bu kişiler, işverenleri tarafından terk edilmiş olup çoğunun seyahat ve kimlik belgeleri bulunmamaktadır (IRIN (Entegre Bölgesel Bilgi Ağları - Sahra Altı Afrika bölgesini kapsayan insani yardım haber ajansı), 2012).

2011'den bu yana, Suriye'nin büyük kısmında ve 2014 ortalarından bu yana Irak'ın belirli kesimlerinde hâkim olan şiddet olayları, bu bölgelerde yaşayanların ve çok çeşitli yollarla buralardan kaçanların hayatlarını etkilemiştir. Bu kişilerin içinde bulunduğu karmaşık durum, savaş ve şiddetle yoğrulurken bir yandan da Suriye içinde ve diğer dört ülkede insanlar **yasal statülerini korumak, iş aramak, gelirden elde etmek, insani yardıma ve kamu hizmetlerine ulaşmak ve istismara maruz kalmaları durumunda kanuni yollara başvurabilmek** için üstesinden gelmek zorunda oldukları **yasal ve uluslararası sistemlerle başa çıkmak** zorunda kalmışlardır.

Kendileri ve aileleri için geçim, barınma ve temel hizmetlere erişim sağlayamayan bazı kişilerin içinde bulunduğu ümitsiz durum, bu kişileri kendi aile fertlerini istismara itebilmektedir. Yine de, bu bağlamda istismarda bulunanların ve insan tacirlerinin tümü, savunmasız olan kişiler değildir ve başka kimseler de savaştan çıkar elde etmek amacıyla savunmasız insanları istismar etmekte ve insan ticaretine maruz bırakmaktadır. Genel savunmasızlık, insan ticaretine karşı savunmasızlık ve insan ticaretinin kendisi arasındaki ilişkiler aşağıda Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Genel Savunmasızlık, İnsan Ticaretine Karşı Savunmasızlık ve İnsan Ticareti Vakaları

Çalışmaya konu ülkelerde 2011'den bu yana insan ticaretine karşı savunmasızlığın doğduğu durumlar, Suriyeli mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin **genel insani durumu** ile ilişkilendirilebilir. Bu tablo birçok durumda ciddi yoksullaşmaya ve geçinmek için gereken temel ihtiyaçları sağlamada güçlük yaşanmasına neden olmuş ve barınma, sağlık ve eğitim gibi elzem hizmetlere erişimi engellemiş ya da kısıtlamıştır. Yardım kuruluşlarının sağladığı yardımlar her zaman yeterli olamamaktadır. Bunun nedeni de finansman yetersizliği ve kayıtlı mülteciler dışındakilerin hizmetlere erişimine ilişkin kısıtlamalar ile Suriye içinde yardımların adil bir biçimde dağıtımında karşılaşılan sorunlar olarak özetlenebilir. Mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler kira ödeme, evin temel ihtiyaçlarını karşılama, su, hijyen ve gıda teminiyle sağlık ve eğitim hizmetleri ile geçim kaynağı bulmada sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu tablo karşısında, bu kişiler sorunlarının üstesinden gelmek için borca girebilmekte, kayıtsız işlerde çalışmak ya da çocukların çalıştırılması ya da gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmesi gibi riskli yollara yönelebilmektedir.

Böylesi durumların kökeninde ev sahipliği yapan dört ülkede **yasal statüden yoksun olmak, yasal statüye ilişkin kısıtlamalar ve statüyü yenilemede karşılaşılan güçlükler**, bunların neden olduğu istihdam alanındaki zorluklar ve diğer gelir getiren faaliyetlere ilişkin güçlükler yatmaktadır. Suriye'deki savaştan kaçan kişilere ev sahipliği yapan ülkelerde ikamet izni için başvuruları düzenleyen mevzuat ancak geçici düzenlemelere izin vermekte olup, bu da kısa vadede mültecilerin izinlerini yenilemede sorunlar yaşaması, uzun vadede ise daimi oturma izni alma yönünde bir güvencelerinin bulunmaması gibi sıkıntılar doğurmaktadır. Bu çerçevede, mülteciler geleceğe yönelik planlar ya da yatırımlar yapamamaktadır. Suriyeli mültecilerin hukuki statüsü insani yardım, çocukların eğitimi de dâhil olmak üzere temel hizmetler ve yasal ve düzenli iş olanaklarına ve geçimlerini kazanma imkânına erişimlerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır.

Ancak **gayri resmi işgücü piyasasında** iş bulunabilmesi, bu piyasaların boyutu ve iş arayanların yasal çalışma izninin bulunmaması, yetişkinleri bu alanda daha büyük ölçüde istismara ve insan ticaretine maruz bırakmaktadır. Bazı durumlarda iş karşılığında parasal ücret ödenmemekte ve **ayni bir ödeme** yapılmaktadır. Bunlara örnek olarak, kira karşılığında çalışma veya ikamet ettikleri yerden tahliye edilmemek ve güvence sağlamak amacıyla ailenin kızlarının erken yaşta evlendirilmesi gibi uygulamalar sayılabilir. Çalışma kapsamındaki ülkelerde yaşayan Suriyeliler arasında kötü çalışma koşulları, düşük ücretler ve istihdam alanındaki diğer istismarlara sıklıkla rastlanmaktadır.

Eđitime erişim, doğum kaydı ve ailelerinden ayrı dűřen çocuklar gibi çocukların korunması ile ilgili sorunlar da çocukları daha savunmasız bir hale getirebilmekte ve **erken evlilik, çocuk işçiliği ve çocukların dilenmeye zorlanması** durumlarının görűlebilmesine neden olmaktadır. Ayrıca, insani durum ve ebeveynlerin oturma izniyle çalışma durumları da çocukların savunmasızlığını etkileyebilmektedir. UNICEF'in (Birleřmiř Milletler Çocuklara Yardım Fonu) tahminlerine göre, Suriye'ye komşu űlkelerdeki her on Suriyeli műlteciden biri çocuk iřçi durumundadır. Bunların bir kısmı bu amaçla insan ticaretine de maruz kalabilmektedir (UNICEF, Mart 2014).

Kadınlar ve genç kızlar bağlamında insan ticareti riskini etkileyen bir diğer faktör de **cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet** olup, bu olguya çalışma kapsamındaki űlkelerin tümünde ve Suriye'de rastlanmaktadır. Böyle durumlarla karşılaşanların yetkili makamlardan destek almaya çekinmesi nedeniyle de, sorunun şiddeti artmaktadır. Bu konuda konuşmaya çekinilmesine rağmen, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olgusu Çalışma kapsamında műlakat yapılan birçok kaynak tarafından kadınların ve genç kızların insan ticaretine karşı savunmasız kalma riskini artıran etkenler arasında sayılmıştır (SY12).

İnsan ticareti ile műcadele çabalarındaki (önleme, koruma ve yargılama) eksikliklerin neden olduđu insan ticaretine karřı koruma imkânlarının yetersizliđi, kiřileri insan ticaretine karřı daha da savunmasız hale getirmektedir. Suriyeli műltecilerin ve űlke içinde yerinden edilmiř kiřilerin karřılařtıđı insan ticareti vakalarının çok azı çalıřmaya konu beř űlkedeki yetkili makamlarca tespit edilebilmiřtir. Ayrıca, birçok Suriyeli műltecisi sosyal ve kültürel nedenlerden ötürü maruz kaldıkları insan ticareti gibi suçları polise bildirmekten çekinmektedir. Bu çekingen tutumun altında yatan bir diđer neden de bazı insan ticareti vakalarında, yetkili makamlara bařvuran bir mađdurun, insan ticaretine maruz kalan bir insan olarak koruma sađlanmak yerine cezai sorumlulukla karřı karřıya kalabilmesidir.

Avrupa Birliđi (AB) űlkelerine yasal yollardan giriřin önündeki kısıtlamalar da Suriyeli műltecileri daha büyük ölçüde insan ticaretine karřı savunmasız hale getirmekte ve göçmen kaçakçılarının yaptıđı insan hakları ihlallerine ve bölge dıřına *kaçma sırasında* bařka tehlikelerle karřı karřıya bırakılmaktadır. Suriyeli műltecilerin Avrupa Birliđinde Sözleřmeye tabi műlteciler olarak tanınma hakkı bulunmasına rađmen, AB űlkelerine yasal yollardan ulařmaları mümkün olmadığı için műlteciler yolculuk için insan kaçakçılarında bařvurmak zorunda kalmaktadır.

Úlke içinde yerinden edilme durumuyla karşılaşan veya göç etmek zorunda kalan

Suriyeli ve Iraklıların yanında, çalışmaya konu dört ülkede bu kişilere **ev sahipliği yapan topluluklar** ve **savaş başladığında Suriye’de bulunan göçmenler** de gerek savaş, gerekse daha önceden mevcut yoksulluk durumları, yasal ve sosyal dışlanma tablosundan ötürü insan ticaretine karşı savunmasız hale gelmiştir. Lübnan bu durumdan özellikle etkilenmektedir, zira nüfusuna oranla Suriyelilerin ve Suriye’den gelen Filistinli mültecilerin miktarı son derece yüksektir. Benzer bir tablo yerel nüfusa kıyasla yüksek sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye’nin güneyi ve güneydoğusundaki bazı bölgelerde, Irak’ın Kürdistan Özerk Bölgesinde ve ayrıca Ürdün’ün kuzeyinde de görülmektedir (Bkz. yukarıda Harita 1). Bu durum, yerel işgücü piyasaları, tüketim mallarının fiyatları, siyasi ve güvenlik meseleleri ve yardım faaliyetleri boyutunda belirli bazı sonuçlara neden olmaktadır.

Savaşın ve mülteci krizinin, insan ticareti karşısında insanları daha savunmasız bir duruma düşüren etkileri, bazı durumlarda bilfiil insan ticareti vakalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bu durum, savaş ve mülteci kriziyle ilgili olarak ortaya çıkan insan ticareti vakalarının yetkili kurumlarca tespitinde aynı düzeyde bir artışı beraberinde getirmemiştir. Çalışmada kullanılan araştırma metodolojisinin doğası ve beraberinde getirdiği sınırlamalardan ötürü, belirli vakaların net bir biçimde insan ticareti olarak sınıflandırılması mümkün olmayıp, böylesi bir sınıflandırmayı ancak resmi makamların yapabilmesi mümkündür. Dolayısıyla, bu kısımda insan ticareti riskinin yüksekliğinden ötürü daha ayrıntılı bir değerlendirmenin gerekli görüldüğü vakalar anlatılarak irdelenmektedir. Analiz, insan ticaretinin çeşitli biçimlerine ilişkin göstergelerin ve konuyla ilgili uluslararası yasal çerçevenin ışığında gerçekleştirilmektedir.

Bu **kavramsal çerçeve** aşağıda Şekil 5'te ortaya konmaktadır. Şekil 5, belirli durumlarda ilgili mercilerin soruşturması sonucunda insan ticaretine karşı savunmasızlığın, insan ticareti suçunu teşkil ettiği tespit edilebilecek olan fiili insan ticareti vakalarına ne şekilde işaret edebileceğini anlayabilmek için bir önceki bölümün başındaki Şekil 4 ile birlikte değerlendirilmelidir.

Şekil 5: İnsan Ticareti Vakalarının Göstergeleri

Not: Kullanılan göstergelere ilişkin daha fazla bilgi için, bkz.: UNODC (BM Uyuşturucu ve Suç Dairesi) (2013). *İnsan Ticareti Göstergeleri* ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) (2009). *İnsan Ticaretinin Operasyonel Göstergeleri*.

Çalışma kapsamındaki ülkelerde 2011'den bu yana resmi makamlarca insan ticaretine maruz kaldıkları belirlenen kişiler genellikle **Suriye, Kuzey Afrika, Güney ve Güneydoğu Asya ve Doğu Avrupa** kökenli olsa da Lübnan, Ürdün, Irak ve Suriye'de o ülkenin vatandaşlarının da **ülke içinde insan ticaretine** maruz kaldığı durumlara rastlanmıştır. İnsan ticareti güzergâhları arasında bölge dışında başlayanların birçoğu, Suriye'deki savaştan pek etkilenmeden işleyişini sürdürmektedir. Suriye'den çevre ülkelere göçmenlerin kaçak yollardan sokulmasına aracılık eden kişilerin, insan ticaretinde de faal olduğu vakalar bildirilmiştir.

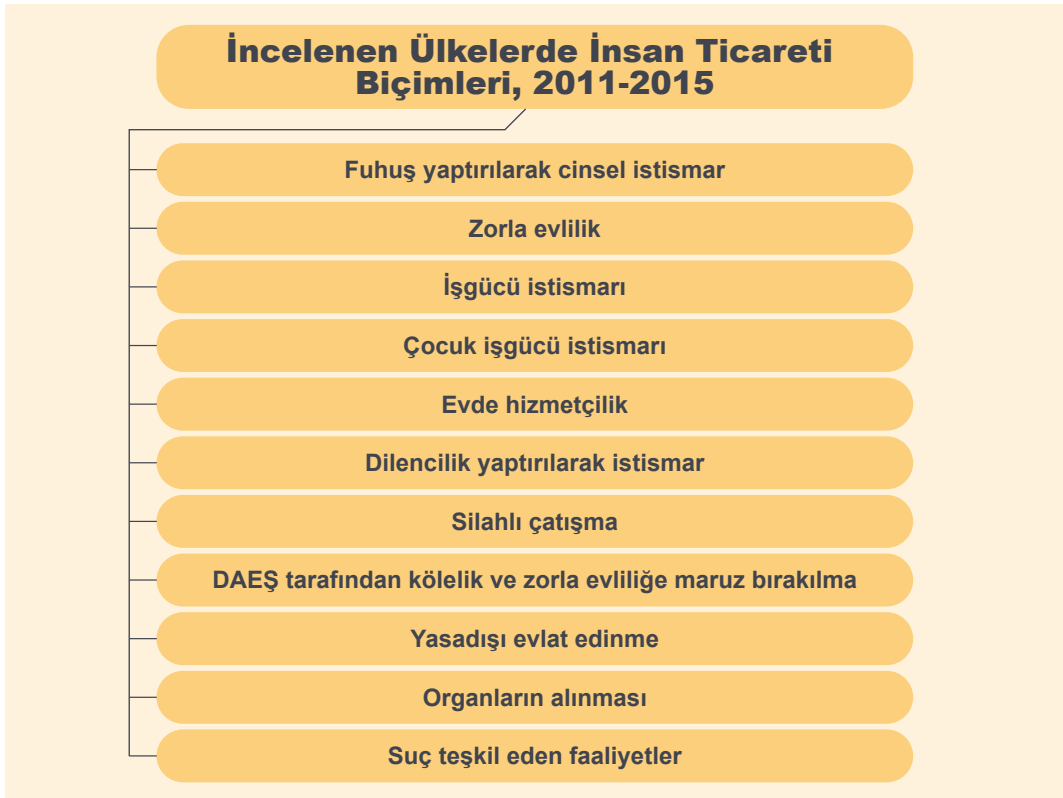
Resmi makamlarca tespit edilen insan ticareti vakalarına ilişkin resmi istatistikler, çalışma kapsamındaki beş ülkede de Suriye'deki savaşın insan ticareti üzerindeki etkisinin önemsiz ya da sınırlı boyutta kaldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, ikincil araştırmalar ve alan araştırmaları tümüyle farklı bir tabloya işaret etmektedir. Bunun nedeni de, araştırmalarda tespit edilen ve resmi istatistiklerin dışında kalan potansiyel insan ticareti vakalarının kolluk kuvvetleri veya resmi sosyal hizmetler kurumlarınca insan ticareti vakası olarak sınıflandırılmama olasılığında yatmaktadır. Yine de, insan ticareti yöntemleri konusundaki araştırmaların ışığında, yetişkinlerin ve çocukların maruz kaldığı insan ticareti fiillerinin göstergeleri ve unsurları, daha önce **ilgili mercilerin dikkatine sunulmamış insan ticareti vakalarının ciddi oranına** ışık tutması amacıyla incelenmiştir.

İlgili mercilerin bu vakalara müdahil olmamasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Suriye'de, ve bir ölçüde Irak'ta da, savaşın getirdiği şartlar, Suriye'de Devletin ve hukukun egemenliğinin ortadan kalkması ile bir araya geldiğinde güvenilir veri toplamayı oldukça güçleştirmiştir. İnsan ticareti konusuna eğilen kanunların çıkarılması ve diğer yasal ve kurumsal reformların gerçekleştirilmesi sayesinde, veri toplama ve çalışma kapsamındaki ülkelerde insan ticaretine maruz kalan kişilerin belirlenmesi alanında referans alınan döneme kıyasla bazı gelişmeler kaydedilse de halen sorunlar mevcuttur. Çalışmaya bilgi sağlayan kaynakların birçoğu, insan ticaretine maruz kalan kişilerin durumlarını yetkili mercilere bildirmemelerinin nedenlerinden bahsederken şu hususlara değinmişlerdir:

- yanlışlıkla yasadışı göçmen sınıfında tasnif edilmeleri ya da fuhuş veya dilencilik gibi suçlara karışan kişiler olarak görülmelerinden ötürü tutuklanma, göz altına alınma veya sınır dışı edilme korkusu;
- belirli insan ticareti biçimlerine maruz kalan mağdurların kendi toplumlarının gözünde yaftalanması; ve
- gelir elde edebilecekleri alternatiflerin bulunmamasından ötürü, insan ticaretine maruz kalan kişilerin içinde buldukları durumdan çıkmaları halinde daha da kötü bir duruma düşebilecekleri korkusu.

Dolayısıyla, bu Çalışmada çocukların ve yetişkinlerin istismarı ve insan ticaretine maruz kalması ile ilgili olarak elde edilen ve incelenen bilgi ve veriler, resmi makamların elindeki insan ticaretine maruz kalan kişilere ve insan ticareti yaptığı şüphesi bulunanlara dair istatistiklerin ve insan ticaretiyle mücadelede resmi çabaların ötesine geçebilmektedir. Araştırma bulgularından hareketle, çalışma kapsamındaki ülkelerde aşağıdaki **insan ticareti biçimleri** tespit edilmiş olup, bunların her biri aşağıda ayrı ayrı ele alınacaktır. Ancak, ele alınış sırası bu insan ticareti biçimlerinin ne sıklıkla görüldüğünün bir göstergesi olarak değerlendirilmemelidir. Yine de, bu çerçevede tespit edilen her bir insan ticareti biçimi üzerine yapılan bu araştırma sayesinde veri ve bilgilere ulaşmanın ne derecede mümkün olduğunu göstermektedir.

Şekil 6: Çalışma Kapsamındaki Ülkelerde İnsan Ticareti Biçimleri, 2011-2015

1. Fuhuş amacıyla Cinsel İstismar

Çalışma kapsamındaki beş ülkede de **Suriyeli kadınlar ve genç kızlar cinsel istismar amacıyla insan ticaretine maruz bırakılmaktadır**. Bu ülkelerin tümünde fuhuş yasadışı olup fuhuş alanında istismara uğrayan kadınlar ve genç kızlar resmi makamlarca gözaltına alınma ve/veya sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Harroff-Tavel ve Nasri, 2013). Örneğin, Türkiye’de bazı ev sahiplerinin kadının fuhuşa razı olması durumunda kira almadan evde yaşamasına izin verdiği ve ev sahibinin bu düzenlemeden maddi çıkar elde ettiği bildirilmiştir (TR21). Suriye hakkında konuşan bir bilgi kaynağıysa, Suriyeli kadınların ve genç kızların genellikle kocaları ya da babaları tarafından istismara maruz bırakıldığını ifade etmiştir (SY09). Çalışma kapsamındaki diğer ülkelerde de olduğu gibi, Türkiye’de de istismarda bulunan kişinin aile fertlerinden olması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (TR26). Cinsel istismar amacıyla Lübnan’da insan ticareti mağduru olan Suriyeli kadınlar ve genç kızlar, çoğu zaman zorla evlendirme ya da sahte evliliklere maruz kalmaktadır (LB48; LB05).

Suriyeli bazı erkek ve erkek çocukları da Lübnan’da fuhuş amacıyla istismara maruz bırakılmaktadır. Lübnanlı bir STK olan ve LGBT camiası ile çalışan Mosaic, 2011’den bu yana karşılaştıkları cinsel istismar vakalarının yaklaşık olarak %80’ine Suriyelilerin karıştığını ifade etmiştir (LB17).

Hem Irak hem de Suriye’de **Iraklı kadınların ve genç kızların da cinsel istismar amacıyla insan ticaretine maruz kaldığı bildirilmektedir**. Irak’ın ABD liderliğinde 2003’te işgalinden sonra Suriye’ye kaçan Iraklı kadınların ve genç kızların da gerek Suriye’de savaşın başlamasından önce gerekse sonrasında ticari amaçla cinsel istismara maruz bırakılmak üzere insan ticaretine konu edildiği ifade edilmiştir.

Cinsel istismar amacıyla insan ticaretine ilişkin göstergelerin ve unsurların tespit edilebildiği vakaların dışında, Suriyeli mülteci kadınların istismar edilip edilmediklerinin açık olmadığı durumlarda da fuhuşa karıştığı durumlar söz konusudur. Ancak, bu durumlarda da istismara karşı savunmasızlığın olduğu açıktır. Ayrıca, araştırmaya bilgi veren kaynaklar sık sık ‘hayatta kalmak için seks’ olarak nitelendirdikleri ve ekonomik sıkıntılara bir çözüm olarak başvuru bir durumu ve Suriyelilere karşı uygulanan cinsel taciz vakalarını da gözlemlediklerini dile getirmişlerdir (LB28).

2. Zorla Evlendirme

Bu araştırmada ulaşılan bulguların ışığında, **başlıca üç farklı zorla evlendirme kategorisi** belirlemek mümkündür:

1. Zorla evlendirme amacıyla insan ticareti (asıl amacın evlilikten kar elde etmek olduğu durumlar);
2. Cinsel istismar amacıyla insan ticareti (evliliğin cinsel istismarın önünü açmak için kullanıldığı durumlar);
3. Erken evlilik.

İkinci kategori, asıl amacın fuhşa yönelik cinsel istismar olduğu ve zorla evlendirmenin yalnızca bir araç olduğu gerçeği dikkate alındığında, cinsel istismara yönelik insan ticareti kapsamında değerlendirilmektedir. Üçüncü kategori içinse, karşılaşılan tüm erken evlendirme vakalarının çocuk ticareti olarak değerlendirilemeyeceği ve vaka bazında inceleme gerektireceği belirtilmelidir.

Zorla evlendirme amacına yönelik insan ticareti kapsamındaki ilk kategoride sınıflandırılabilen durumlar, çalışma kapsamındaki ölkelerde **sıklıkla rastlanılan bir durum** olup çoğu zaman muta nikâhı ya da misyar nikâhı adı verilen kısa süreli geçici evlilikler şeklinde tezahür etmektedir. Bu uygulamalarda kadınlar ve genç kızlar hedefte olup bir nevi seks turizmi söz konusudur. Çalışma kapsamındaki ölkelerde ve Körfez Arap Ölkeleri İşbirliği Konseyi ölkelerinde⁷ Suriyeli göçmen kadınlar ve genç kızlarla cinsel ilişkiye girmek için onlarla geçici evlilikler ayarlayacak “çöpçatanların” hizmetlerine başvuran erkekler olduğu bildirilmiştir. Ayrıca, Suriyeli genç kızların çalışma kapsamındaki ölkelerin vatandaşlarıyla zorla evlendirildiği, ancak geçici evlilik içermeyen durumlar da tespit edilmiştir. Zorla evlendirme amacıyla insan ticareti gerçekleştirenlerin genellikle kişinin birinci derece akrabaları olduğu anlaşılmaktadır.

Bazı erken evliliklerde gelinle damat arasındaki yaş farkı pek önemli değilken, bazılarında ise ciddi yaş farkları bulunmaktadır. Aileleri kızlarını genç yaşta evlendirmeye iten nedenlerin çeşitliliği evlilik ‘türüne’ göre farklılık arz ettiği için, bu farkı vurgulamak önemlidir (LB17; LB25; Harvard School of Public Health,

⁷ Körfez Arap Ölkeleri İşbirliği Konseyi (GCC) Bahreyn, Kuveyt, Katar, Umman, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerinden (BAE) oluşmaktadır.

2014) Ciddi yaş farklarının söz konusu olduğu durumlarda, **kayda değer miktarda paraların** el değiştirmesine de sıklıkla rastlanmaktadır (LB25). Mülteci kamplarındaki yaşlı kadınların da bazı zorla evlendirme vakalarına aracılık ettiği görülmüştür. Bazı Suriyeli genç kızların ve kadınların da, koruma sağlamak ya da yoksulluk içine düşmüş ailelerine bir tür ödeme yapılmasını temin etmek için İslamcı silahlı grupların üyeleriyle zorla evlendirildiği bildirilmiştir (SY01; Qiblan & Hammoud, 2 Ekim 2015).

3. İşgücü istismarı

Suriye’de süregelen çatışma ve mülteci krizi, Suriyeli ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin, mülteci erkek, kadın ve çocukların **işgücü istismarı amacına yönelik insan ticaretinde artışın yanında, istismar olarak değerlendirilebilecek çalışma koşullarının da yaygınlaşması** sonucunu doğurmuştur. Bazı durumlarda, çocuklar da ailelerinin yetişkin üyeleriyle birlikte istismar niteliğindeki koşullara maruz bırakılmakta veya doğrudan istismar edilmektedir. Suriyeli erkek, kadın ve çocuklar bilhassa tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde istismara maruz kalmaktadır. Söz konusu kişiler, tarımda çiftlik sahipleri ve çiftliklerde işçilere nezaret eden *shawish*⁸ adı verilen ustabaşılar tarafından istismara maruz bırakılmaktadırlar. Konaklamada kullanılmak üzere arazilerini kiralayan çiftlik sahipleri de arazide konaklayanları istismar sayılabilecek şartlar altında çalışmaya zorlamak amacıyla kovma tehditlerine başvurabilmektedir.

Suriye’de çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri konusunda yakın dönemde yapılan bir araştırmada, çatışma ortamının tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısını ciddi biçimde artırdığı görülmüştür. Suriye içinde genellikle erkek çocuklar ve bazı durumlarda da kız çocuklar uzun saatler boyunca tehlikeli bedensel işlerde istismar edilmekte; fabrikalarda, makine atölyelerinde ve çiftliklerde çalışmakta, sağlıklarını, refahlarını ve gelişimlerini tehlikeye sokmaktadırlar (UNICEF, 2014). Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri, çocuk işgücü istismarı ve çocukların dilencilik yoluyla istismarı 2011’den bu yana Suriye’de dikkat çeken bir sorun haline gelmiştir (SY04). Mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde de Suriyeli çocuklar sokaklarda çöp toplama, tarım, mülteci kampları, mal taşıma, inşaatlar, sokak satıcılığı ve benzeri işlerde ve kafelerde istismara uğramaktadır. Bazı iş ortamlarında çocuklar sağlıkları açısından zararlı alışkanlıklar da edinmektedir (JO15; JO06; JO12).

8 Çiftliklerde yönetici veya ustabaşı.

4. Evde Hizmetçilik

Gerek Suriye'deki çatışmaların öncesinde, gerekse çatışmaların devam ettiği dönemde, Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ülkelerinin yanı sıra Suriye, Lübnan ve Ürdün'de yabancı ev hizmetçilerinin göçü ve istihdamını düzenleyen **kafala** sponsorluk sistemine yönelik eleştiriler dile getirilmiştir. Irak'ta göçmen ev işçilerinin durumunu düzenleyen sistemde de benzer sorunlar görülmüştür. Irak İçişleri Bakanlığı yakın zamanda bu duruma çözüm getirmeye yönelik bir genelge yayınlamıştır (IQ17). Suriye'deki savaşın ve mülteci krizinin bu insan ticareti türüne etkisi asgari düzeyde kalmış olup bu bağlamda insan ticaretine maruz kalan kişilerin benzer nitelikler ve profiller çizdiği görülmüştür. Öte yandan, Türkiye'de evde hizmetçilik yaptırmak üzere insan ticaretinin ciddi bir sorun olmadığı görülmüştür.

Bu çerçevede, **Güneydoğu Asya ve Doğu Afrika kökenli bazı göçmen kadınlar, elçilikleri tarafından ülkeden çıkarılamamış ve Suriye içinde mahsur kalmış olup**, birçokları Suriye makamları tarafından yasadışı göçmen olarak gözaltına alınıp tutuklanmışlardır. Bu kadınlar, elçilikleriyle iletişime geçememiş veya işverenleri ya da iş bulma kurumları tarafından alıkonulan pasaportları olmadan ülkeden çıkamamıştır (SY03).

5. Dilencilik Yoluyla İstismar

Genel itibarıyla çalışmaya konu ülkelerde dilencilik yoluyla istismarın muhtemel bir insan ticareti şekli olarak değerlendirilmesi yönünde bilinçlendirmeye gereksinim duyulmaktadır. Suriye içinde rejimin ve muhalefetin kontrolündeki alanlarda **dilenirken görülen kadın, çocuk ve engellilerin sayısında bildirilen artışın** insan ticareti ve istismara konu kişilerle mi, yoksa bireysel ya da ailesel bazda içinde buldukları durumla başa çıkabilmek için başvurdukları bir çözümle mi ilgili olduğunu belirlemek güçtür. Suriye'deki krize paralel olarak dilencilikte genel bir artış olmasına rağmen, Türkiye'de de dilencilik yoluyla istismara ilişkin ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Ürdün'de genellikle dilencilik faaliyetlerinin istismardan ziyade Suriyelilerin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıdan kaynaklanmakta olduğu düşünülmektedir. Benzer biçimde, Irak'ta da dilencilik vakalarını daha ayrıntılı bir biçimde ele alan araştırmalara rastlanmamaktadır (IQ12). Ancak, mülakat yapılan bazı kaynaklar yine de Suriyeli kadın, çocuk ve engellilerin insan ticaretine konu edilmesi ve istismara tabi tutulmasının söz konusu olduğunu ifade etmiştir.

6. Silahlı Çatışmada İstismar

Birçok durumda silahlı çatışmalara karışan çocukların da silahlı grupların bünyesine katılma süreçleri, çocuk ticareti olarak değerlendirilebilmektedir. İnsan hakları alanında faaliyet gösteren çeşitli kurumların yayınladığı bir dizi rapor ve resmi belgede, Suriye'nin Halep, Humus, Hama, Rakka ve Dera'a vilayetlerinde Nusra Cephesi, DAEŞ ve YPG (Halk Koruma Birlikleri) de dâhil olmak üzere **çeşitli silahlı grupların çocuk istismarı içinde olduğu** yönünde bulgulara yer verilmektedir. Rejime bağlı silahlı kuvvetler ve müttefikleri olan silahlı milisler, Nusra Cephesi ve DAEŞ neredeyse tümüyle erkek çocukları saflarına katarken, YPG hem erkek hem de kız çocukları kadrosuna almaktadır (SY07; SY08; SY12; İnsan Hakları Konseyi, 16 Haziran 2014; BM Genel Kurulu, 5 Şubat 2015; İnsan Hakları İzleme Örgütü, 15 Temmuz 2015; Avaneesh, 16 Temmuz 2015).

Çocuklar gerek Suriye gerekse Irak'ta **asker, muhbir, cellat, insan kalkanı, intihar bombacısı ve diğer yardımcı görevlerde istismara maruz bırakılmaktadır** (BM Genel Kurulu, 5 Şubat 2015; İnsan Hakları Konseyi, 16 Haziran 2014). Örneğin, Irak'ın Kürdistan Bölgesinde her üç çocuktan birine silahlı çatışmaya katılma çağrısında bulunulduğu bildirilmektedir (UNICEF & Save the Children, 2015). Çatışma ile bağlantılı diğer istismar şekilleri arasında **kaçırma ve rehine alma ve zorla askeri amaçlarla çalıştırma sayılabilir.**

7. DAEŞ Tarafından Cinsel Kölelik ve Zorla Evlendirme

2014 ve 2015'te DAEŞ, **özellikle Irak'taki Yezidi nüfusu hedef alır biçimde kölelik, zorla evlendirme ve silahlı çatışmada istismarı** da içeren çok ciddi insan ticareti uygulamaları gerçekleştirmiştir. Bunlar, grubun Suriye'nin kuzeydoğusu ve Irak'ın kuzeybatısında askeri anlamda kaydettiği başarılar ve genişlemenin akabinde meydana gelmiştir. Irak'ta bu araştırma için mülakat yapılan ve kendisi de Iraklı Yezidilerden olan bir kaynak, gelişmeleri dikkatli bir biçimde kayda geçirmiş ve DAEŞ'in Iraklı Yezidileri insan ticaretine maruz bırakması hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir (IQ14).

8. Yasadışı Evlat Edinme

Görüşülen kaynakların birçoğu, yasadışı evlat edinme amacıyla insan ticaretine maruz kalan çocuklarla karşılaşmamıştır. **Ancak, ebeveynlerinden ayrı düşmüş mülteci çocukların** ve Suriyeliler arasında **kayıtsız yeni doğumların** yüksek sayısı, bu çocukların yasadışı evlat edinme amacıyla insan ticaretine maruz kalma olasılığını düşündürmektedir. Ayrıca, geniş aile dışında evlat edinmenin çalışmaya konu ülkelerde ve Lübnan'daki Hıristiyan topluluklar dışında pek yaygın olmadığı da belirtilmelidir (Stoughton, 2013).

9. Organların Alınması

Türkiye'de Suriyelilerin karıştığı bir vaka dışında, çalışma kapsamındaki ülkelerde **organların alınması amacıyla insan ticareti yapıldığına dair ancak çok sınırlı miktarda bulgu mevcuttur**. Öte yandan, Suriye'den gelen ve genellikle Sudan ve Libya üzerinden Avrupa'ya geçmek için göçmen kaçakçılarına başvuran Filistinlilerin de Sudan'ın batısındaki çölde ve Libya'da organlarının alınması insan ticaretine maruz kalması da söz konusu olabilmektedir.

10. Suç Faaliyetlerinde İstismar

Benzer biçimde, silahlı çatışmada istismar edilme dışında **suç faaliyetlerinde istismar amaçlı insan ticareti yapıldığı yönünde çok az miktarda bulguya rastlanmıştır**. Yine de, beş ülkenin tümünde de fuhşun yasak olduğu (Lübnan'da *fili* yasak) ve Türkiye hariç ülkelerin tümünde dilencililiğin suç kabul edildiği ifade edilmelidir. Her ne kadar Suriyelilerin suça karıştığına dair bazı göstergeler olsa da, bunlarda istismarın bir etken olup olmadığını belirlemek mümkün olmamıştır. Bu duruma istisna olarak, bir kaynak bazı çocukların Lübnan'da Lübnanlı ve Filistinli uyuşturucu kaçakçıları tarafından yasadışı uyuşturucuların satışında kullanıldığını ifade etmiştir (LB31).

Çalışma kapsamındaki beş ülkenin, mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin durumuna yanıt olarak ciddi çabalar sarf ettiği bu çalışmada ortaya konmuştur. Ancak, insan ticareti vakaları ile insan ticaretine karşı savunmasızlığın niteliği ve boyutunu etkileyen çeşitli etkenler olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu etkiler kısmen **yerinden edilmenin boyutuyla** ilgiliyse de çalışmaya konu beş ülkedeki **hukuki yapı, politikalar, altyapı, güvenlik ve sosyo-ekonomik çerçevenin** de bunlar üzerinde rol oynadığı unutulmamalıdır.

İncelenen savunmasızlıkların ve insan ticareti vakalarının bazıları, 2011'den bu yana Suriye'de süregelen savaş ve mülteci hareketleri ile ilişkiliyken, bazıları da başka savaşlar ve mülteci hareketleriyle, ya da herhangi bir savaş ya da topluca yerinden edilme durumuyla karşılaşmamış ülke veya bölgelerle ilgilidir. Krizler bağlamında mülteciler, insan ticareti, göç konularındaki ve bağlantılı diğer hususlardaki devam eden mülhazalar, araştırmalar ve politika gelişmeleri de dikkate alınmış olsa da, bu raporda yer verilen Sonuçlar, sadece bu Çalışma için yapılan araştırmaların bulgularına dayanmaktadır. Somut öneriler de dâhil olmak üzere, insan ticareti ve insan ticaretine karşı savunmasızlıklara ilişkin yanıtlara dair araştırma bulgularının bizleri götürdüğü çıkarımlar, projenin yayım aşamasında daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacak ve analiz edilecektir (2016'nın ilk yarısı).

İstismar ve İnsan Ticareti

➔ İnsan ticareti konusunda yaygın bir biçimde başvuru alan alışılmış örgütlü suç paradigması Suriye'deki çatışma bağlamında insan ticaretine maruz kalan ya da insan ticareti karşısında savunmasız durumdaki insanların içinde bulunduğu ortamı çok iyi açıklayamamaktadır. Esasen çok ciddi istismar ve insan ticareti vakaları meydana gelmekte ve bunları son derece örgütlü suç ağları gerçekleştirmekteyse de, **en sık rastlanılan istismar biçimi daha alt bir kademededir, babalar, anneler, kocalar, ailenin diğer bireyleri, tanıdıklar ve komşuların karıştığı olaylarda göze çarpmaktadır.** Nitekim, ailelerin ulusal ve uluslararası hukuk kapsamında istismar ve insan ticareti olarak tanımlanabilecek bazı fiillerden başka hayatta kalmak için bir alternatifinin kalmadığı durumlar söz konusu olabilmektedir.

➔ Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri ile çocukların dilencilik ve cinsel istismar amacıyla insan ticareti üzerinden istismarı, çalışma kapsamındaki ülkelerde

savaştan önce de sorunlar olarak dikkat çekmekteydi, fakat **bugün Suriyeliler arasında bunlara rastlanma sıklığı artmıştır**. Bilhassa cinsel istismar bağlamında, başka ülkelerin vatandaşı insanların bu amaçla insan ticaretine maruz bırakıldığı bir tablonun yerini, Suriyeli kadınların ve genç kızların fuhuş yoluyla istismar edildiği yeni bir tablo almaktadır. Çocuk işçiliği ve çocukların dilendirilmesi sorunları, kötüleşen koşullar ve çocuk haklarının çok daha ciddi biçimde ihlal edilir olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu vakalara rastlanma sıklığında da genel bir artış olmuştur.

➔ **Doğrudan savaşla bağlantılı olarak, bazı insan ticareti şekilleri ortaya çıkmıştır**. DAEŞ'in cinsel kölelik, zorla evlendirme ve silahlı çatışmada istismar amacıyla gerçekleştirdiği insan ticareti faaliyetlerinde ve Suriye'deki savaşın diğer taraflarının da zorla evlendirme ve silahlı çatışmada kullanma vakalarında bundan söz etmek mümkündür.

➔ Bu araştırmada ortaya konan birçok vakada, **insan ticareti bizzat göç hareketiyle bağlantılı bir sınır aşırı olgu olarak ortaya çıkmasa da**, bazı vakalarda sınır aşırı insan ticaretinden söz etmek mümkündür. Genel olarak rastlanan insan ticareti biçimleri, bu nevi sınır aşırı yerinden edilme durumlarının ortaya çıkardığı savunmasızlıklardan *bilahare* yararlanmakta ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin kendilerine ev sahipliği yapan topluluklar içinde bulunduğu dönemde insan ticareti süreci başlamaktadır.

➔ Yine de **tüm insan ticareti biçimlerinin Suriye'deki krizden etkilendiğini söylemek doğru olmaz**. Nitekim göçmenlerin, özellikle de kadınların evde hizmetçilik amacıyla insan ticaretine maruz bırakılması devam eden bir sorun olup ev sahibi ülkelerdeki mülteci krizinden ancak sınırlı düzeyde etkilenmiştir. Suriye içinde bile, 2011'de çatışmaların başlamasından bu yana bazı göçmen ev hizmetçilerinin istismarının devam ettiği bildirilmektedir.

➔ İnsan ticareti yapanların ve istismarda bulunanların bu süreçteki çıkarları her zaman parasal olmayabilir. Bazı vakalarda, bir yetişkin veya çocuğun **aynı karşılıklar için** istismara maruz bırakıldığı görülmüştür.

➔ Bu Çalışmada, savaş sonucunda insan ticaretinin boyutunda ciddi seviyelere ulaşıldığına işaret eden ampirik bulgulara rağmen, istisnai durumlar dışında **Suriyeliler resmi makamlarca insan ticareti mağduru olarak nitelendirilmemektedir**.

İnsan Ticareti Karşısında Savunmasızlığın Söz Konusu Olduğu Durumlar

➔ İnsan ticaretine maruz kalmayı daha da kolaylaştıran ve insan ticaretini daha sık rastlanan bir olgu haline getiren bir etkense, **ev sahipliği yapan ülkelerde hukuki statünün ve yasal çalışma izinlerinin yarattığı karışıklıklarda yatmaktadır**. Çoğu zaman, bu tabloya yeterli iş olmaması ve gelir elde etmeye yönelik diğer olanakların kısıtlılığı da eklenebilir. Suriye özelinde ise bu sorunlar had safhadadır.

➔ **Suriyelilerin büyük çoğunluğu, ülke içinde yerinden edilmiş kişilere veya mültecilere yönelik resmi kampların dışında yaşamakta** olup, bu da onların temel insani yardım ve eğitim, barınma, meslek eğitimi ve sağlık gibi diğer hizmetlere erişimini etkilemektedir.

➔ **Ev sahipliği yapan toplumlar da** savaştan ve yerinden edilme durumundan etkilenmiştir. Bu etkenler özellikle ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin daha yüksek oranda görüldüğü alanlarda dikkati çekmektedir.

➔ Çatışma ve mülteci krizi bağlamında, **çocukların korunması ile ilgili çeşitli sorunlar** ortaya çıkmakta ve özellikle çocukların okula devam edememesi ve doğum kayıtlarının yapılamaması şeklinde tezahür eden sorunlar, onları insan ticareti riskine daha açık bir hale getirmektedir.

➔ Bazı mülteciler ve yerlerinden edilmiş kişiler bölge dışındaki ülkelere, özellikle de AB üyesi ülkelere göç etmeye başlamıştır. Çalışmaya konu beş ülkede buldukları halde halen ülke içinde seyahatlerine aracılık edenlere ve göçmen kaçakçılara önemli tutarlar ödeme ihtiyacı da insanları bu paraları temin etmek için riskli yollara başvurmaya itmekte ve onları insan ticaretine karşı savunmasız bir hale getirmektedir. **Ülke içinde hareket edebilmelerine aracılık ya da göçmen kaçakçılığı süreçlerinin insan ticareti süreçlerine dönüşebilmesi riski kayda değerdir**.

➔ Savaş ve neden olduğu yerinden edilme durumu, 2011 öncesinde halen hassas bir durumda olan ve savaş başladığında Suriye'de bulunan **göçmenlerin**

ve mülteci gruplarının maruz kaldığı risk düzeyini daha da artırmıştır. Bu gruplar arasında şunlar sayılabilir:

- Suriye'den gelen Filistinli mülteciler;
- Iraklı mülteciler
- Vatansız kişiler;
- Afganistan, Sudan ve Somali başta olmak üzere çeşitli ülkelerden gelen mülteciler;
- Güney ve Güneydoğu Asya ve Doğu Afrika'dan gelen göçmen ev hizmetçileri.

➔ Bu Çalışmanın vardığı genel bulgu, **savaşın ve mültecilerin durumunun insan ticareti üzerindeki etkilerinde insanların temel ihtiyaçlarını karşılama imkânından yoksun kalmasının kilit rol oynadığı** ve bunun Suriyeli mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler açısından kalıcı çözümlerin bulunamamasında önemli bir unsur olduğu yönündedir.

İnsan ticareti, mülteciler, göç ve çocukların korunmasına yönelik politikaların korumaya erişime nazaran nasıl algılandığı boyutunda bir paradigma değişimine gereksinim duyulmaktadır. Bir yandan politika yapanlar ve uygulayanlar kendilerini farklı alanlarda belirli konularda çalışan gruplar olarak görebilseler de, bu politikalardan etkilenen insanlar her zaman tek bir açık ve net kategoride yer almayabilmektedir. Suriye içinde ve Suriye'den gelen yerinden edilmiş kişilerin temel ihtiyaçlarını ve güvenliğini sağlamaya yönelik çabalar bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bunlara ek olarak, savaş uzadıkça insanların tasarrufları veya varlıklarının satışından elde ettikleri gelirler de tükenerek olup, 'yardımda bulunanların yorulması' olarak adlandırılabilir ve insani yardım için gereken fonların yetersiz kalması sonucunu doğurabilecek bir süreçle bir araya geldiğinde bu grupları insan ticaretine ve diğer hak ihlallerine daha açık bir hale getirmektedir.

Bir yandan insan tacirleri ya da istismarda bulunan kimseler bu kişilerin savunmasızlıklarını kar veya fayda elde etmek için kullanarak insanların haklarını ihlal ederken, **politika yapanların ve uygulayanların da bu savunmasızlıkların tespitine somut bir biçimde yaklaşması**, insan ticareti, istismar ve diğer olumsuz durumları engellemek için zaafı ortadan kaldırmaya çalışması gerekmektedir. Bu da insanların dayanma gücünü artırmaya yardımcı olabilir, onlara 'kötünün iyisinin' de ötesinde alternatifler sunabilir ve şiddet ve yerinden edilme olgusu ile daha iyi başa çıkabilmeleri için gerekenleri sağlayabilir.

7 ÖNERİLER

İnsan ticareti ile mücadele kapasitesinin Suriye ve Irak'ta devam eden savaş ve onunla bağlantılı çatışmalardan etkilenmesi ve ev sahipliği yapan toplulukların Suriye'den kaçan büyük grupların gelişiyile başa çıkmakta zorlanması nedeniyle, bu Öneriler büyük ölçüde insan ticaretine karşı savunmasızlığı ele almakta ve gerek insan ticareti mağduru olduğu belirlenen, gerekse mağduriyeti tespit edilemeyen kişilerin ve ayrıca çalışmaya konu ülkelerde ve ötesinde insan ticaretine karşı savunmasız diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kısa, orta ve uzun vadede alınacak tedbirleri ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, odak noktası esasen **insan ticaretinin önlenmesi ve insan ticaretine karşı savunmasızlığın giderilmesidir**. Yine de, insan ticaretine maruz kalan insanların korunması ve insan tacirlerinin yargılanması da ele alınan konular arasında yer bulmakta ve bu alandaki Öneriler de dile getirilmektedir.

Mümkün olan durumlarda, Suriyeliler ve krizden etkilenen topluluklar önerilerin uygulamaya konmasında doğrudan bir rol üstlenmelidir. İlgili hallerde, ev sahipliği yapan topluluklar da vurgulanan zarar görebilirliklerin bazılarında etkilenmeleri nedeniyle, girişim ve politikaların odağında kendilerine yer bulmalıdır. Aşağıda belirtilen Öneriler, araştırmanın bulgularına yanıt verme bağlamında mümkün olan **tüm çözümlerin bir listesi** olarak değerlendirilmemelidir. Bu Çalışmanın yayınlanması sonrasında araştırma bulguları ve öneriler de yayınlanacak ve araştırma katılımcıları ve ilgili diğer paydaşlarla tartışılacaktır. Öneriler bir dizi çalıştayla duyurulacak ve uyarlanacaktır. Dolayısıyla, burada dile getirilen Önerilerin henüz son halini almadığı ve ancak 2016 ortasında son şeklinin verilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Öneriler

1. Alt düzeyde insan ticaretinin ele alınması

Kısa Vade: Aile fertleri ciddi bir suç olan insan ticaretine karışan kişiler olarak değerlendirilmeden evvel, ailelere ilk etapta ciddi savunmasızlık ve çaresizlik durumlarından kurtulmada destek verilmelidir. Savaştan etkilenen insanlara, istismarda bulunma veya istismara uğrama dışında uygulanabilir alternatifler sunulmalıdır. Aile fertleri dışında kalan ve istismara karışan kimseler, soruşturmaya tabi tutulmalı ve yaptırımlarla karşı karşıya bırakılmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: İnsan ticareti ile mücadele strateji ve politikalarının oluşturulması sırasında savunmasızlıklara odaklanılmalı ve savunmasız grupların dayanıklılığını artıracak inisiyatifler geliştirilmelidir. Bu da bir bilgi bankasının oluşturulması amacıyla her bir bağlamda savunmasızlıkla ilgili unsurların somut delillere dayalı bir değerlendirilmesini gerektirir.

2. Mültecilerin maruz bırakıldığı insan ticareti vakalarının belirlenmesi

Kısa Vade: Potansiyel insan ticareti vakalarının belirlenmesi, çalışma kapsamındaki ve bölge dışında bu kimselere ev sahipliği yapan diğer ülkelerde mülteci kayıt prosedürlerine eklenmelidir. Mültecilerle ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerle doğrudan muhatap olan kurumlar, kuruluşlar ve STK'lar da dâhil olmak üzere ilgili tüm merciler potansiyel insan ticareti vakalarını belirleyebilmek ve yetkililere bildirmek için gereken eğitimi almalıdır. İnsan ticareti vakalarının yargıya intikal ettirilmesi için gereken kapasite güçlendirilmelidir.

Orta ve Uzun Vade: İlk etapta yerinden edilme dışında uzun vadeli savunmasızlıkları de kapsar biçimde insan ticaretini ve insan ticaretine karşı savunmasızlığı gün ışığına çıkarmaya yönelik insani krizlerde kullanılacak belirli göstergeler geliştirilmelidir. Uluslararası ve ulusal insani yardım personeli, bu göstergelerin kullanımıyla ilgili olarak eğitilmeli ve kriz sırasında ilgili makamlara potansiyel insan ticareti vakalarının bildirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu gibi vakaların yargıya intikal ettirilmesine yönelik kapasite, cezai yargı sistemine entegre edilmelidir.

3. İnsan ticareti mağduru mültecilere korunma sağlanması

Kısa Vade: İnsan ticaretiyle mücadelede rolü olanlar, mültecilerin sorunlarını anlayabilecek ve mültecilerle savunmasız diğer gruplar arasında potansiyel insan ticareti mağdurlarını tespit edebilecek şekilde eğitilmelidir. Ulusal insan ticaretiyle mücadele stratejileri, ilgili makamlara bildirme mekanizmaları ve girişimleri insan ticaretine maruz kalan kişilerin mülteci, ülke içinde yerinden edilmiş kişi veya kayıtsız göçmen olabileceği dikkate alınarak gözden geçirilmelidir.

Orta ve Uzun Vade: Mevcut mevzuat ve uygulamadaki insan ticareti, mülteci, göç ve çocuk koruma konularını bağımsız politika alanları olarak gören yaklaşım terk edilmelidir. Hukuki statülerin belirlenmesinde, korunma ihtiyaçlarına göre öncelik tanınmalıdır.

4. Yasal çalışma olanağı tanınması ve hukuki statünün düzenli bir temele oturtulması

Kısa Vade: Suriyeliler ve krizden etkilenen diğer gruplar çalışmak için gereken yasal izinleri alabilmeli, geçim sağlamaya ve mesleki eğitime yönelik programların hedef kitlesine dâhil edilmeli ve tutuklanma veya sınır dışı edilme riski olmadan ülke içinde hareket edebilmelerine olanak tanınmalıdır. Politika ve uygulamalar savunmasız konumdaki kişilerin sorunlarını ve korunma ihtiyaçlarını öncelikle ele almalı ve yasal statülerindeki küçük çaplı ihlalleri, ancak ikinci planda değerlendirmelidir. İstismar ve insan ticareti mağdurlarına durumlarını bildirme ve yasal yollara başvurma olanağı sağlanmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Ev sahipliği yapan ülkelerde orta ve uzun vadede mülteci statüsünün verilmesine ilişkin mekanizmalar, mültecilerin geleceklerini planlayabilmesini, hak ve ödevlerini anlayabilmesini ve sosyal hizmetlerin ve işgücü piyasasının genel yapısına tedrici biçimde entegre olabilmelerini sağlamalıdır. Ancak bunun ön şartı olarak: çalışmaya konu dört ülkedeki kapasitenin artık sonuna gelinmiş olduğu gerçeğinin ışığında, ev sahipliği yapan ülkelere ve toplumlara uluslararası camiadan yatırım yapılması; bazı mültecilerin bölge dışında yeniden iskanına hız verilmesi gerekmektedir.

5. Yeterli finansman ve yardımın adil biçimde dağıtılmasının teminat altına alınması

Kısa Vade: Tüm paydaşlar Suriye’de ve komşu ülkelerde ihtiyaç içindeki gruplara, gerek kamplarda gerekse kamp dışında yardımı adil bir biçimde dağıtmayı teminat altına alacak düzenlemeler yapmalı ve bu dağıtımın savunmasız durumdaki insanlardan yararlanılarak istismar edilmemesini sağlamalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Uluslararası kuruluşlar ve bölge dışından devletler, savaşın devam ettiği süre boyunca yardımların sürdürülebilirliğini temin etmeli ve ‘bağışta bulunanların yorulmasının’ önüne geçilmeli ve ev sahipliği yapan ülkelerde büyük ölçekli yatırımlara yönelik olanakları finans piyasaları üzerinden irdelemelidir.

6. Çocukların doğum kaydının yapılmasının sağlanması

Kısa Vade: Savaşın başlangıcından bu yana Suriye’de doğan çocuklar, ev sahipliği yapan ülkelerde Suriyeli mültecilerin dünyaya getirdiği çocuklar ve doğum kaydı bulunmayan diğer tüm çocukların mümkünse Suriye’de, mümkün değilse ev sahipliği yapan ülkelerde doğum kaydına kavuşturulması gerekmektedir.

Orta ve Uzun Vade: Çatışmaların sona ermesi ve Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönebilmesi durumunda halen kayıt altına alınmamış çocukların doğum kaydı işlemlerine öncelik tanınmalıdır.

7. Çocukların okula gitmesinin sağlanması

Kısa Vade: Çocukların temel eğitim hakkını teminat altına almak ve çocuk işçilik ve dilencilik uygulamalarından uzak tutulmasını sağlamak amacıyla düzenli biçimde okula erişimi acilen temin edilmelidir. Ebeveynlerin de, çocuklarının çalışmasını gerektirmeyecek şekilde gelir elde etme ve çocuklarına okula güvenle gidip gelebilme olanağı sağlama olanaklarına erişimi desteklenmelidir.

Orta ve Uzun Vade: Okula devamında sıkıntılar yaşayan ve çocuk işçi olarak çalışmak, erken evlilik yapmak ya da dilencilik yapmak durumunda kalan çocukların okula döndüklerinde sıkıntılar yaşayabileceği gerçeği, eğitim sistemleri kapsamında dikkate alınmalıdır. Bu çocukların akranlarına yetişebilmesi için özel okul temelli programlar uygulanmalıdır.

8. Doğrudan savaşla bağlantılı insan ticareti biçimlerinin ele alınması

Kısa Vade: Artan silahlı çatışmada istismar riskleri, tarafların çocuk askerleri saflarına katmasının aktif bir biçimde yasaklanması yoluyla azaltılmalıdır. Savaşta yaralananlara gereken sağlık hizmetleri insan ticareti riskine onları maruz bırakmadan sağlanmalıdır. Iraklı Yezidilerin haklarının ciddi biçimde ihlal edildiği kabul edilmeli ve bu ihlallerden etkilenenlere gereken koruma ve rehabilitasyon hizmetleri derhal sağlanmalıdır. Bu insan ticareti vakaları yargıya intikal ettirilmelidir.

Orta ve Uzun Vade: Suriye ve Irak'ta devam eden çatışmalarda istismara maruz kalan Suriyeli çocukların ve diğer çocukların yeniden entegrasyonunu sağlamaya yönelik programlar uygulanmalıdır.

9. Kamplar dışındaki mültecilere ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilere yönelik yardımın ve diğer hizmetlerin artırılması

Kısa Vade: Mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin yaşadığı kamplar içinde ve dışında gıda yardımı, gıda dışı yardımlar, nakit desteği, sağlık ve barınma hizmetleri ile gelir elde etme imkânlarına yönelik olanaklar geliştirilmelidir.

Orta ve Uzun Vade: Ülke içinde yerinden edilmiş kişi veya mülteci kamplarında yaşamayan yerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarının insani kriz planlama kapsamına alınmalı ve yardım ve diğer hizmetler sağlanmalıdır.

10. Ülke içinde insan ticaretiyle mücadelenin insan ticaretiyle mücadele politikası ve inisiyatifleri kapsamına alınması

Kısa Vade: Çalışmaya konu ülkelerdeki insan ticaretiyle mücadele inisiyatifleri sınır aşırı insan ticaretinin yanı sıra, ülke içindeki insan ticareti vakalarını da önleme, belirleme ve ele almaya olanak tanıyan bir biçimde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Kimlik tespiti, bilgiye erişim, göçmenlik durumunun resmi zemine oturtulması, rehabilitasyon ve yeniden entegrasyona yönelik prosedürler sınır aşırı insan ticareti mağdurlarının olduğu kadar, ülke içinde insan ticareti mağduru olanların da ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Adli yargı prosedürleri de ülke içindeki insan ticareti vakaları bağlamında, yargılama ve tanık koruma mekanizmaları sunmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Ulusal yönlendirme mekanizmaları, bilinçlendirme kampanyaları, eylem strateji ve planları ve yargılama gibi insan ticaretiyle mücadele politikalarının araçları, ülke içindeki insan ticareti vakalarının görmezden gelinmesini önlemelidir.

11. İstismara yönelik uygulamalarla mücadele amaçlı yaptırımların uygulanması

Kısa Vade: 'Aynı karşılıklarla' istismar ve kötü muamele şekillerinin azaltılması amacıyla kolluk kuvvetleri ve sınır yetkilileri, insani yardım personeli, mal ve arazi sahipleri, askeri personel, hizmet sağlayıcılar ve diğer kişiler arasında yolsuzlukla ve istismara yönelik uygulamalarla mücadele bağlamında etkili yaptırımlar ve bağlayıcı davranış kuralları uygulamaya alınmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Kanunların uygulanmasındaki sıkıntılar ve belirli yolsuzluk uygulamaları giderilmelidir. Bu tür istismar durumlarını içeren insan ticareti vakalarının yargılanması sağlanmalıdır.

12. İşgücü istismarının tespiti ve ele alınması

Kısa Vade: İşçi haklarının ihlal edildiği durumlar aktif bir biçimde belirlenmeli ve bu ihlallerde bulunanlar sorumlu tutulmalıdır. Bu bağlamda, iş müfettişleri ve insan ticareti alanında yetkili kolluk kuvvetlerinin işgücü istismarı konusunda eğitilmesine yönelik programlar ve bu alandaki göstergelerin geliştirilmesi ve uygulanması önemlidir. İş müfettişlerinin, işyerlerini denetleyebilmek için yeterli kaynağı bulunmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: İş müfettişleri, savcılar, adli makamlar ve diğer insan ticaretiyle mücadele paydaşlarının işçi hakları alanındaki kötü muameleler, işgücü istismarı ve işgücü istismarı amacıyla insan ticareti faaliyetlerinin belirlenmesi ve yargıya intikal ettirilmesiyle, mağdurların korunması amaçlı tedbirler hakkında eğitilmesi için müfredat hazırlanmalı ve kapasite oluşturma programları geliştirilmelidir.

13. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinin azaltılması ve cinsiyet temelli ayrımcılıkla mücadele

Kısa Vade: Kadınların işgücü piyasasına erişimini kolaylaştırmaya ve teşvik etmeye yönelik eğitimler ve diğer programlar uygulanmalıdır. Mültecilere tanınan barınma olanakları, çocukların ve kadınların güvenliğini ve özel hayatlarını muhafaza etmek için yeterli olmalıdır. İşyerinde ayrımcılık ve cinsel tacize karşı yaptırımlar uygulanmalıdır. Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet programları; erkek çocukların, erkeklerin ve LGBT topluluğunun üyelerinin de kadınlar ve genç kızlar gibi cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalabileceğini dikkate alınmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Erkekler, kadınlar ve çocuklara yönelik cinsiyet temelli ayrımcılığın ve cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi amaçlı eğitim ve bilinçlendirme programları uygulanmalı ve bu konular okullarda ve meslek eğitiminde müfredatın bir parçası haline getirilmelidir. Kız çocuklarının eğitimi ve kadınların meslek eğitimi de teşvik edilmelidir. Geleneksel ve dini liderler, cinsiyet temelli ayrımcılık ve cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularındaki eğitim oturumlarında rol almalıdır.

14. Ev sahipliği yapan toplumların karşılaştığı savunmasızlıkların ele alınması

Kısa Vade: Mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilere yönelik insani yardım ve diğer hizmet ve girişimlerin kapsamında, bilhassa yerinden edilmiş kişilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde yaşayan ev sahibi toplumların savunmasız üyeleri de yer almalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Ev sahipliği yapan toplumlar, sürecin en başından itibaren kriz planlamasına dâhil edilmeli ve bu gruplara yerinden edilmiş kişi akışı ve hakları hakkında bilgi verilerek gerilim ve düşmanlıkları engelleme yoluna gidilmelidir.

15. Toplum düzeyinde önleme programlarının uygulanması

Kısa Vade: Çeşitli insan ticareti türleri ve muhtelif kötü muamelelere karşı savunmasız gruplara ve bu kişilere ev sahipliği yapan toplumlar ile mülteci camiasına yönelik önleme programları ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Dil engeli olan durumlarda, her iki toplumun kültür elçilerinden destek alınmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Bilinçlendirmeye yönelik programlar gerek ev sahipliği yapan toplumlara, gerekse mültecilere yönelik olarak tasarlanmalı ve söz konusu gruplar arasında dilsel, kültürel ve dini farklılıklar da dikkate alınarak çaba sarf edilmelidir.

16. Göçmen işçilerin göçünü ve istihdamını düzenleyen bir sponsorluk sistemi olan *kafala* konusunda reform yapılması

Kısa Vade: Halen Suriye’de bulunan göçmen ev hizmetçilerinin durumu acilen değerlendirilmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır. Bu kişilerin menfaatleri dikkate alınarak, ülkelerine geri dönebilmeleri veya üçüncü bir ülkede güvenle iskân edebilmeleri için gereken işlemler yapılmalıdır. İnsan ticaretine maruz kalmış göçmen işçilere yasal hakları ve başvurabilecekleri çözüm yöntemleri hakkında bilgi verilmeli ve insan tacirleri yargıya intikal ettirilmelidir.

Orta ve Uzun Vade: Suriye, Lübnan ve Ürdün’deki *kafala* sistemleri istismar ve insan ticareti riskini azaltacak şekilde değiştirilmelidir.

17. Özellikle savunmasız gruplara yönelik olarak belirli tedbirlerin uygulanması

Kısa Vade: Suriye’den gelen Filistinli mülteciler ve Iraklı mültecilerin yanı sıra, diğer mülteci gruplar da Suriye vatandaşı olan mültecilere yönelik tedbir ve politikaların kapsamına acilen alınmalıdır. Özellikle Lübnan ve Ürdün’deki Filistinli mültecilere yönelik uluslararası düzeydeki farklı makamlar bu kişilerin temel haklarını kısıtlamamalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Bir savaştan kaçan herkesin, kaçtıkları ülkenin tabii vatandaşı olmayabileceği gerçeği insani yardım planlaması ve mülteci politikaları bağlamında dikkate alınmalıdır. Bu konuda özel yasal ve insani yardım tedbirleri uygulamaya konmalıdır.

18. Bölge dışında iskâna yönelik yasal kanallar ciddi ölçüde genişletilmelidir

Kısa Vade: AB Üyesi Devletler ve bölge dışındaki güvenli ülkelerin, iskân sağlanan Suriyeli ve diğer etkilenen kişilerin sayısını ciddi ölçüde artırılmalıdır. Bölge dışına gitmeye yönelik diğer yasal kanallar da BMMYK nezdinde kayıtlı olmayan, ancak uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere sunulmalıdır. Mültecilere yeniden iskân olanaklarının ve diğer yasal yolların sunulması, ev sahipliği yapan ülkelerin kapasitelerinin üstünde bir yükü karşılaştıran altyapıları ve işgücü piyasaları açısından faydalı olabilecektir.

Orta ve Uzun Vade: Suriye’deki savaşın ve mülteci durumunun dinamiklerinin komşu ülkelerdeki etkileri, bu ülkelerin ve bölge dışındaki ülkelerin mültecilere ev sahipliği yapma kapasiteleri doğrultusunda yeniden iskân kotalarını artırmak ve gerektiğinde yerleşime yönelik yasal kanalları genişletmek bağlamında izlenmelidir.

19. Araştırma bulguları ve önerilerinin yayınlanması, tartişılması ve yanıt bulması

Kısa Vade: AB'ye ve diğer bölgelere giden Suriyeli mültecilerin çalışmaya konu ölkelerde ve geçiş ve varış ölkelerinde çalıştaylar ve diğer etkinlikler düzenlenerek çalışmanın bulguları ve Önerileri duyurulmalı ve bunlar uyarlanarak ek öneriler geliştirilmelidir. Bu etkinlikler insan ticaretiyle mücadele, mülteciler ve göç alanındaki uzmanlar ve çocukların korunması ve kadın hakları alanındaki uzmanlar ve aktivistler de dâhil olmak üzere, konuyla ilgili tüm aktörleri kapsamalıdır. Uluslararası kuruluşlar, uluslararası STK'lar ve bağışta bulunanlar nezdinde lobi faaliyetleri yapılarak, bulgulara yanıt verilmesi ve önerilerin hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

Orta ve Uzun Vade: Bu araştırma kapsamında belirlenen insan ticaretine karşı savunmasızlıklar dikkate alınarak, çalışmaya konu dört ev sahibi ölkeye Suriyeli mültecilerin söz konusu olduğu diğer geçiş ve varış ölkeleri arasında insan ticaretiyle mücadele ve insan ticaretinin önlenmesine yönelik ortak çalışmalar yürütölmelidir. Bu bağlamda, insan ticaretine maruz kalan kişilere yönelik ulus aşırı yönlendirme mekanizmalarının tesisi ve/veya güçlendirilmesi ve ölkede içindeki ve sınır aşırı insan ticareti vakalarının yargıya intikal ettirilmesi önem arz etmektedir.

Savunmasızlıkların Tespiti - Geniş Özet

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi, 2015

Altı buçuk milyonun üzerinde Suriyeli ölkeleri içinde yerinden edilmiş durumda iken Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak dört milyondan fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bunların arasında en savunmasız olan bazıları, en ciddi insan hakları ihlallerinden biri olan insan ticaretinden etkilenmektedir. Suriye'nin içinde ve dışında başka yerlere kaçan insanların savaş, insan ticareti ve istismar tehdidinden güvende yeni bir hayat kurabilmeleri gerekmektedir. Bu Çalışmada Suriye Savaşı'nın insan ticareti üzerindeki etkisi ele alınmakta ve buna nasıl müdahale edilmesi gerektiğine ilişkin zamanlaması isabetli olan tavsiyeler sunulmaktadır.